

охороною природи.

Реалізація завдань сприятиме переведенню лісового господарства на засади сталого розвитку та ефективному управлінню лісовим господарством, збільшенню площі лісів держави, збереженню біорізноманіття та невиснажливого лісокористування, задоволенню потреб суспільства в лісових ресурсах, поліпшенню водорегулюючих, ґрунтозахисних, рекреаційних та інших корисних властивостей лісів, створенню сприятливіших умов для розвитку підприємництва та нових робочих місць, зменшенню загрози деградації земель, зростанню частки продукції лісового господарства у внутрішньому валовому продукті, забезпеченню зайнятості та соціальної захищеності працівників лісового сектору, зростанню інвестицій у лісову галузь, а також гармонізації норм ведення лісового господарства України з відповідними критеріями Європейського Союзу.

Позитивні якісні і кількісні зміни в лісовому фонді сприятимуть оптимізації його вікової структури, що дасть змогу повніше задовольняти потреби суспільства у деревині, інших лісових ресурсах і корисних властивостях лісів.

Література:

1. Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області. «Стан навколишнього природного середовища Тернопільської області у 2006 році». Тернопіль – 2007.
2. Матеріали об'єднання “Тернопільліс”.
3. Матеріали управління сільського господарства Тернопільської облдержадміністрації.

Резюме:

Чеболда И. НАПРАВЛЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ НОВОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ С ЦЕЛЬЮ РАЦИОНАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОТЕНЦИАЛА ЛЕСНЫХ РЕСУРСОВ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ.

Объектом исследования является Тернопольская область, которая отличается наличием значительных диспропорций в развитии хозяйства, нерациональностью структуры производственного комплекса и использования потенциала лесных ресурсов. Предметом исследования является потенциал лесных ресурсов (ПЛР), его территориальная специфика. Основные задачи - анализ компонентной структуры ПЛР Тернопольской области, прогнозирования устойчивого развития территории на основе обеспеченности лесными ресурсами, а также определение основных направлений реализации новой экологической политики (НЭП) на региональном уровне.

Ключевые слова: потенциал лесных ресурсов, устойчивое развитие территории, новая экологическая политика.

Summary:

Chebolda I. TRENDS OF NEW ENVIRONMENTAL POLICIES TO THE RATIONAL USE OF THE FOREST RESOURCES OF TERNOPIL REGION.

The object of the study is Ternopil region, which is noted the existence of significant disparities in the development of economy, irrationality of the production complex structure and usage the potential of forest resources. The subject of the research is the potential of forest resources (FRP), its territorial specificity. The main tasks - analysis of the component structures of Ternopil region PCR, forecasting of the constant territory development based on the provision of forest resources, and identifying the main trends implementing of the new Environmental Policy (NEP) at the regional level.

Key words: potential of forest resources, sustainable development of the territory, a new environmental policy.

Надійшла 13.04.2010р.

УДК 911. 3.

Надія СТЕЦЬКО

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ У ЛІКУВАЛЬНИХ ЦІЛЯХ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНО – РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Висвітлено значення природних чинників для лікувальних цілей. Простежено особливості використання мінеральних вод та купання у лікувальних закладах, обмазування лікувальними грязями для лікування хвороб і зцілення від травм у межах України та Тернопільській області. Розглянуто поширення підземних вод в області, виділено основні типи лікувальних мінеральних вод. Виокреслено перспективи медико-рекреаційного природокористування, через залучення природних умов.

Ключові слова: природні ресурси, лікувальні цілі, мінеральні води, лікувальні грязі, медично-рекреаційне природокористування.

Постановка проблеми. Широке використання природних чинників для зміцнення здоров'я є важливою медико-біологічною й соціальною проблемою. Галузь знань медицини яка використовує природні ресурси у лікувальних цілях – фізична терапія.

Дослідження і публікації. Питанню впливу природних чинників на організм людини найбільш широко розкрито у працях П.Г. Царфіса та опублікованих виданнях [4,5,6]. Ці проблеми в межах Тернопільської області досліджували Апостолюк В. В., Апостолюк К. А., Ярош А.А., Мартинюк П.Г. та ін.

Формування цілей статті. У роботі ставляться такі основні завдання: а) з'ясувати значення природних чинників для лікувальних цілей; б) простежити особливості використання мінеральних вод та купання у лікувальних джерелах, обмазування лікувальними грязями для лікування хвороб і зцілення від травм у межах України та Тернопільської області; в) вивчити стан курортного господарства області; г) виокреслити перспективи медико-рекреаційного природокористування.

Виклад основного матеріалу. Фізична терапія включає природні лікувальні чинники (клімат, мінеральні води та лікувальні грязі) та преформація фізичних чинників (гальванічний струм, електричні й магнітні поля та ін.) [10]. Природні чинники таким чином є основою курортної терапії.

Оцінка природних ресурсів курортного значення є основою функціонування курортів. При їх характеристиці важливим є такі складові: місце їх розміщення, запаси основних типів мінеральних вод, лікувальних грязей і торфу. Це необхідно лікарям для правильного вибору типу курортного, місцевого санаторію, куди доцільно направляти хворих із різними клінічними формами й стадіями захворювань.

Отже, фізична терапія передбачає використання природних і перетворення фізичних факторів. Курортна терапія включає застосування мінеральних вод (бальнеотерапія), лікувальних грязей (пелоїдотерапія), кліматичних чинників (кліматотерапія), а також дозування рухливої активності, кінезотерапія.

Розуміння сутності лікувальної дії природних та перетворення фізичних чинників на організм людини необхідні для розробки методичних принципів застосування мінеральних вод, лікувальних грязей, кліматотерапевтичних і фізикотерапевтичних процедур при різних захворюваннях.

Природні фактори: пиття мінеральних вод та купання у цілющих джерелах, обмазування лікувальними грязями використовувалось із давніх часів для лікування хвороб і видужання від травм. Упродовж століть показання й методика застосування природних чинників у лікувальних цілях встановлювалося емпірично.

Перші відомі письмові згадки про рекреаційно-туристичну діяльність в Україні відносяться до часів Стародавньої Греції. Тоді в Північному Причорномор'ї було засновано ряд міст-колоній, основними з яких були Тіра (зараз Белгород-Дністровський), Ольвія (біля Парутине Миколаївської області), Херсонес (сучасна околиця Севастополя), Пантікапей (зараз Керч), Феодосія, Євпаторія, які використовувалися з лікувально-оздоровчою метою. У ті часи вже користувалися лікувальними водами, грязями кримських озер та лиманів. Про це згадує в одному зі своїх творів римський письменник-вчений Пліній Старший [4 – 6].

Перші згадки про родовища лікувальних вод на Заході України (Моршин, Немирів, Поляна, Синяк, Любань Великий) припадають на XVI ст. Так, польський лікар В.Очко описав лікувальні води Любання Великого в 1578 р. у своєму трактаті, присвяченому бальнеологічному лікуванню. Наприкінці XVI ст. тут було побудовано примітивний лікувальний комплекс.

У другій половині XVIII ст. в Україні починається досить швидкий розвиток курортів. Здійснювалося будівництво і відкриття водолікувальниць, готелів, будинків для приїжджих, відбувалася комерціалізація курортної справи, проводилися дослідження та пошуки нових родовищ.

У 1798 р. львівським лікарем К. Крочкевичем було описано лікувальні джерела Любання Великого, в 1799 р. перший опис грязелікування як методу народної медицини здійснив Н. Сумароков. Великий вплив на розвиток рекреаційно-курортного обслуговування мали праці Ф. Гебера, М. Вороніхіна, Л. Бертенсона, в яких досліджувалися й описувалися мінеральні води та грязі Криму і півдня України.

На початок XIX ст. припадає офіційне відкриття таких курортів, як Немирів (1814 р.), Трускавець (1827 р.), Одеські грязеві курорти (1830 р.), Саки (1828 р.), Слов'янськ (1821 р.), Приморський (1846р.) та ін. [6].

В історії бальнеології і водолікування на Тернопільщині можна виділити три чітко окреслені періоди.

Перший період завершився кінцем XVIII ст. Він характеризувався спорадичним, неорганізованим застосуванням мінеральних вод місцевим населенням для лікування ран і деяких недугів. Це робилося на основі усних традицій і емпіричного досвіду.

Другий період вкладається в хронологічні рамки XIX ст. Головні події цього періоду - це відкриття першого у регіоні бальнеологічного курорту в Конопківці і перше наукове обстеження конопківського джерела.

Третій період бере початок з 60-х рр. XX ст. Упродовж трьох останніх десятиліть у Тернопільській області розвідані нові джерела мінеральних вод, здійснений ґрунтовний фізико-хімічний аналіз їх, створена мережа лікувально-профілактичних закладів у Микулинцях, Конопківці, Гусятині та інших населених пунктах.

Про цілющі властивості сірчаної води з Микулинецьких околиць люди довідалися дуже давно. Старі хроніки зафіксували історичний факт широкого використання сірчаного джерела під час оборони Теребовлянського замку.

Під час облоги в замку скупчилися поранені і хворі. Їх успішно лікували сірчаною водою з відомого захисникам джерела. З того часу швидко почала ширитися його слава. Сюди потяглися хворі. Частина приїжджих обслуговувала себе сама, а для важких, старих і немічних воду возили до Микулинець або Ладичина. Її використовували для ванн, промивали нею рани, а також вживали всередину.

Організоване використання відомого тепер сірководневого джерела пов'язане з іменем барона Яна фон Конопки, який у 1792 році став власником Микулинець і навколишніх земель [1]. Йому відійшло і мінеральне джерело за 2 км від мастку. Молодий господар проявив себе реформатором і зважився на цілу низку економічних і соціальних нововведень, які сприяли розквіту Микулинеччини. Він відремонтував масток, придбав англійську молотарку, заснував у Микулинецькому замку суконну фабрику. Будучи людиною прогресивної вдачі, Ян Конопка зрозумів перспективність освоєння джерела для потреб оздоровлення і задумав на власні кошти побудувати курорт. Насамперед, у 1821 р. він заклав північніше джерела невелику колонію німецьких і польських переселенців, якій присвоїв родову назву. Вона й започаткувала новий оздоровчий заклад.

Конопківський курортний комплекс складався з трьох частин - лікувального (купального) корпусу, житлового будинку і джерела. Спроектував і звів його архітектор А.Енґліш. У спорудженні pomp, що подавали воду в купальний корпус, йому допомагав столяр Петро Тронікер.

Хворі та особи, що їх супроводжували, могли також знімати помешкання в сільських будинках і готелях. Конопківка нараховувала приблизно 60 дворів, розташованих обабіч двох вулиць, що перехрещувалися. На перетині їх знаходився ринок, а по кутах - чотири готелі. В них були передбачені не лише житлові кімнати, але й каретні сараї і стайні на 150 коней. Кожен сільський будинок був спланований з таким розрахунком, щоб у двох кімнатах жили господарі, а дві кімнати можна було здавати приїжджим.

Конопківський курорт швидко здобув популярність. Тут лікувалися хворі з усієї Східної Європи. У 1829 р. на курорті поправили здоров'я 650 осіб, у 1830 - 1300, у 1832 - уже 4228, яким було відпущено 12732 ванни. Ян Конопка не шкодував коштів на опорядження курортного комплексу, постійно дбав про лікування хворих, про їх побут і відпочинок. Пацієнти мали можливість милуватися чудовими околицями Конопківки. Для них влаштовувалися екскурсії у знаменитий, багатий на рідкісну флору струсівський парк Лянцкоронських, у Хоростків на відомий кінний завод графа Левицького, у Кровінку, звідки відкривався краєвид на Теребовлянський замок.

Незважаючи на безперечні лікувальні властивості конопківської мінеральної води, застосування її базувалося на місцевому досвіді і не мало серйозного обґрунтування. Тому з відкриттям курорту постала проблема всебічного обстеження джерела, щоб покласти лікувальну справу на науковий фундамент. Проте серед місцевих медиків не знайшлося спеціаліста, який зумів би здійснити таке обстеження. Тому Ян Конопка змушений був звернутися до львівського вченого-хіміка Теодора фон Торосевича, котрий уже мав досвід дослідження подібного за складом сірчаного джерела у Любені Великому і оприлюднив свої результати у Відні (1828 р.). У серпні-вересні 1829 р. за сприяння аптекаря Кубе із Бжезова і користуючись консультаціями тернопільського міського лікаря, доктора медицини Готфрида Генріха Мосінга, він провів фізико-хімічний аналіз конопківської води. Результати комплексного обстеження джерела вийшли з друку окремою монографією на німецькій мові з посвятою доктору медицини, професору хімії Віденського політехнічного інституту Веньяміну Шольцу. Це була перша наукова праця про мінеральні води Тернопілля.

Програма обстеження була досить обширною. Вона включала, насамперед, фізичні дослідження - ландшафтний опис джерела, його потужність, визначення температури, густини, кольору, прозорості, запаху і смаку води. Хімічний аналіз охоплював визначення вмісту розчинених газів і сполук.

Для якісної і кількісної оцінки газового і хімічного складу конопківської води Торосевич скористався поширеними методиками і рекомендаціями таких авторитетних дослідників як Кастнер, Берцеліус, Бюхнер, Бішоф, Кайзер та інші. Вміст газів у воді при температурі виходу джерела характеризувався такими величинами : H_2S - 48,38 мг/л, CO_2 - 87,92 мг/л, Na_2 - 18,81 мг/л, O_2 - 1,48 мг/л. Із мінеральних речовин були виявлені $CaCO_3$ - 264,5 мг/л, $CaSO_4$ -103,9 мг/л, $NaSO_4$ - 19,8 мг/л, $MgCO_3$ - 4,7 мг/л, SiO_2 - 4,9 мг/л, солі марганцю і заліза (в оригіналі концентрації приведені у грамах на 100 кварт; львівська кварта дорівнювала 3/4 л). Не були знайдені сполуки свинцю, алюмінію, міді, азотної кислоти. Узагальнивши ці дані і співставивши їх з результатами дослідження подібних джерел уже діючих курортів, розташованих на території Швейцарії, Німеччини і Франції, Торосевич дійшов висновку про достатньо високу якість конопківської води і цілковиту придатність її для застосування з лікувальною метою.

Медицинські рекомендації з цього приводу дав доктор Мосінг, який до того часу (1831р.) мав уже 10-річний досвід лікування хворих конопківською водою. Він радив використовувати її двома способами - у вигляді ванн і для пиття.

1854 року Ян Конопка помер. Ще за його життя курорт опинився в руках нової власниці Пташинської. Без чіткого господарського ока і належних фінансових затрат він почав поступово занепадати і під кінець XIX ст. остаточно втратив колишню репутацію.

Конопківська здравниця проіснувала сім десятиліть. У травні 1890 року вона була знищена пожежею і перестала функціонувати.

Повторне освоєння конопківського сірководневого джерела сталося аж у 60-х рр. XX ст.

У 1967 році була відкрита Микулинецька обласна водолікарня на 50 ліжок.

У 1976 році Микулинецька водолікарня була перетворена в обласну фізіотерапевтичну лікарню реабілітації на 150 ліжок.

Позитивні терапевтичні наслідки від застосування конопківської мінеральної води дали поштовх для її подальшого інтенсивного освоєння. Невдовзі поряд з фізіотерапевтичною лікарнею постав корпус профілакторію комбайнового заводу. І нарешті у 1988 р. відкрився міжколгоспний санаторій «Медобори» на 250 місць - прямий спадкоємець давнього курорту Яна Конопки. Він розташований у безпосередній близькості від мінерального джерела і займає площу коло 10 га. Для нього облюбували природну заглибину, добре захищену від холодних вітрів лісами і особливостями рельєфу. Сільськогосподарська галузь області затратила на його будівництво понад 10 млн. крб. у тодішньому масштабі цін.

Санаторій споруджений на основі найновіших досягнень будівельної техніки і медичної науки. В лікувальному корпусі функціонують відділення сірководневих ванн і торфогрязьових процедур, сухих вуглекислих і натрій-хлоридних ванн, гінекологічних і кишечних зрошень, гідротерапії, парафіно-озокеритолікування, електро- і світлолікування, підводного витягання, душмасажу. Є інгаляторій, лікувальний басейн, зали лікувальної фізкультури, масажні, магніто- і лазеротерапевтичні кабінети. Широко використовуються рефлексомануальна терапія, гомеопатія, клімато- і фітотерапія. До послуг пацієнтів - стоматологічна і зубопротезна служби. Всі лікувальні підрозділи санаторію обладнані сучасною медичною апаратурою.

У гідрогеологічному відношенні Тернопільська область відноситься до Волино-Подільського артезіанського басейну, розташованого на південно-західній околиці Східноєвропейської платформи.

В межах області підземні води мають широке розповсюдження і є основними джерелами водопостачання населення і підприємств народного господарства.

На території області зона прісних підземних вод приурочена до верхньої (до 100 м) тріщинуватої зони тортону, сенон-турону і глибше залягаючих порід палеозою. В більш глибоких горизонтах розповсюджені мінералізовані води. [7].

В геологічній будові області чітко виділяються два структурні комплекси — щільний кристалічний фундамент і осадовий чохол, що характеризуються різним ступенем водонасиченості порід.

За кількістю та різноманітністю мінеральних вод Тернопільщина не займає провідного місця в Україні. Але тут, на протязі останніх десятиліть відкриті і використовуються лікувальні мінеральні

води декількох різновидностей; в тім числі виділена Подільська (Тернопільська та Хмельницька області) область розповсюдження мінеральних вод типу «Нафтуса», відкриті сульфідні води, води високої мінералізації, придатні для використання у бальнеологічних цілях.

На території області за іонно-сольовим і газовим складом встановлені наступні основні типи мінеральних вод:

1. Мінеральні, води типу «Нафтуса».
2. Сульфідні води.
3. Води без специфічних компонентів та властивостей.
4. Води із специфічними компонентами і властивостями.
5. Розсоли хлоридні натрієві (бальнеологічні).

В межах Гусятинського району виділяються мінеральні води типу «Нафтуса», води із специфічними компонентами і властивостями, розсоли хлоридні натрієві (бальнеологічні).

Мінеральні води типу «Нафтуса» формуються в умовах відсутності можливості поступлення в води бальнеологічне активних органічних речовин з нафтових родовищ, котрі в цьому районі відсутні. Тому формування вод типу «Нафтуса» пояснюється виключно поступленням органічних речовин з водовмісних порід. При цьому важлива умова — не максимальна концентрація органічних речовин в породах, а наявність і можливість переходу в підземні води бальнеологічно активних сполук з загального комплексу органічних речовин, що знаходяться у водонасичених породах.

Для всіх родовищ мінеральних вод характерний однаковий вміст органічного вуглецю ($10-25 \text{ мг/дм}^3$), не дивлячись на різну збагаченість водонасичених порід органічними речовинами. Мінеральні води типу «Нафтуса» слабо мінералізовані, з високим вмістом органічних речовин, часто мають слабкий сірководневий запах (іноді нафтовий), що обумовлюється присутністю сірчистих сполук і сірководню. Води холодні з температурою $8-12^\circ\text{C}$, слаболужні ($\text{pH}=7,1-8,5$). Вміщують також кисень (до 15,4%), вуглекислий газ (5%), іноді зустрічається сірководень ($0,5-28 \text{ мг/дм}^3$). В складі розчинних газів метану до 0,34%, бутану до 0,031%.

Серед аніонів переважають гідрокарбонати ($415-475 \text{ мг/л}$). Вміст сульфатів ($41-247 \text{ мг/л}$) і хлоридів ($32,9-178 \text{ мг/л}$) майже порівняльний, хоча частіше переважають хлориди.

Серед катіонів переважають натрій і магній.

Мікроелементний склад води різноманітний, але вміст бальнеологічно-активних елементів (арсен, залізо, бром, йод, кремніста кислота і інші) значно менший за прийняті в бальнеології норми. Токсичні компоненти, які шкідливі для здоров'я людей (нітрати, нітрити, амоній, свинець, ртуть, селен, ванадій, стронцій і інші) відсутні або їх кількість значно менша за гранично допустиму концентрацію, встановлену ГОСТ 13273-88.

Лікувальні властивості вод силурійських відкладів, за визначенням Одеського НДІ курортології, зумовлені вмістом у йоді органічних речовин. Мінеральні води можуть застосовуватись при лікуванні у людей захворювань гепатобіліарної системи, нирок, сечовивідних шляхів, а також при порушеннях водосольового обміну.

Мінеральні води є аналогічними Трускавецькій «Нафтусі» і тому можуть застосовуватися при тих же захворюваннях, що і «Нафтуса» Трускавця.

Розсоли хлоридні натрієві. Води високої мінералізації виявлені і розвідані лише в районі м. Гусятин та м. Сатанів в долині р. Збруч. [8].

Курорт є основним закладом курортного господарства, яке є складовою частиною туристичної індустрії. Курортна діяльність включає ряд послуг, які є цікавими для подальшого розвитку туризму в Україні.

Курортне господарство має тісний зв'язок із іншими галузями економіки. Правовий режим регламентується Законом України «Про курорти» від 5 жовтня 2000 року. Цей Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні та спрямований на забезпечення використання з метою лікування і оздоровлення людей природних лікувальних ресурсів, природних територій курортів, які є надбаннями народу України, та їх охорони.

Поняття рекреаційні ресурси знаходиться на стику міждисциплінарних досліджень. На основі діючих класифікацій ми розробили поділ рекреаційної діяльності в Тернопільській області. Згідно нашої класифікації основними типами рекреації є санаторно-курортне лікування, туризм і масовий відпочинок. До санаторно-курортного типу лікування належать бальнеологічні ресурси (запаси мінеральних вод і грязей). Санаторно-курортна рекреація складається з декількох спеціалізованих лікувальних циклів II порядку кліматично-лікувального, бальнеологічного та грязелікувального і

відмінні лише за основними лікувальними природними чинниками: клімат, лікувальні мінеральні води й грязі, у комплексі з фізіотерапією, лікувальною фізкультурою й дієтичним харчуванням при визначеному режимі лікування і відпочинку. Цей тип рекреації включає такі складові елементи: санаторії, санаторні пансіонати, курортні поліклініки і допоміжні установи (біохімічні лабораторії, рентген-кабінети та ін.). основною формою курортного лікування є санаторне. Санаторно-курортні комплекси й центри утворюються, як правило, на базі великих і важких джерел лікувальних вод і грязей. Іншою особливістю їх дислокації є розміщення подалі від урбанізованих і індустріальних центрів. Отже, цей тип рекреації висуває великі вимоги до наявності на території бальнеологічних ресурсів, ступеня благоустрою території і рівня обслуговування.

Санаторно-курортне господарство Тернопільщини забезпечує тривалий відпочинок населення. На даній території станом на 1.01. 2008 р. функціонує 10 санаторіїв на 1745 ліжок, 5 санаторіїв-профілакторіїв на 225 ліжок. У них лікувалось і відпочивало 20,2 тис. осіб.

Дуже істотно диференційована часова і просторова локалізація трьох спеціалізованих видів рекреаційної діяльності. У часовому аспекті спостерігається переважання тих, що лікуються у санаторіях, пансіонатах з лікуванням у зимові і весняні місяці. Літом і на початку осені переважають туристи, відпочиваючі. У територіальному аспекті основна маса туристів локалізується в районі обласного центру і на півдні області; відпочиваючих також багато у районах в долині річки Дністер; оздоровлювались і в місцях, приурочених до джерел мінеральних вод і грязі (Микулинці, Гусятин, Тербовля).

Наявність достатньої гідромінеральної бази сприятливих та природних умов стало основою створення санаторно-курортних закладів на території Тернопільської області.

Провідне місце в регіоні належить санаторію «Медобори», с. Конопківка, Тербовлянського району, де у 2002 р. кількість оздоровлених людей становила 5150 осіб, а вартість розповсюдженої путівки – 800 грн. У 2008р. такі цифри 4611 – осіб, а вартість путівки - 4000.

У см. Гусятин з 1973 р. працює міжрайонна водогрязелікарня, де оздоровлено тисячі хворих з Тернопільської та інших областей України. Тут з успіхом використовується в комплексному лікуванні мінеральна вода як для зовнішнього, так і для внутрішнього прийняття, теплові процедури.

У 2008р. у смт. Гусятині функціонують 2 санаторії «Збруч», і «Медобори», які оздоровили відповідно 1900 осіб і 1569 осіб, а вартість розповсюдженої путівки коливається від 1500-2000 грн.

Використовуючи мікрокліматичні особливості регіону, в Заліщиках, функціонує дитячий ревматологічний санаторій на 125 місць. У 2008р. кількість обслужених осіб становила – 688 осіб.

У санаторіях «Барвінок», Яблунівському, Бережанському, Кременецькому в 2008 р. кількість обслужених осіб становила відповідно – 2927 осіб, 490 осіб, 578 осіб, 300 осіб, а вартість типової розповсюдженої путівки коливається від 600 до 1007 грн.

Висновки. Проведений аналіз використання природних ресурсів для лікувальних цілей Тернопільської області дає можливість зробити такі висновки:

1. У Тернопільській області виявлено 8 проявів вод типу «Нафтуса». Більшість проявів приурочені до силурійських відкладів, з них 6 у долині р. Збруч. Хімічний склад вод тину «Нафтуса» достатньо різноманітний: гідрокарбонатний, сульфатно-гідрокарбонатний, гідрокарбонатно-сульфатний, хлоридно-гідрокарбонатний. В аніонному складі переважають гідрокарбонати. В катіонному — кальцій та натрій. Води типу «Нафтуса» прісні, з мінералізацією порядку 1 г/дм³.

2. Наявність достатньої гідромінеральної бази сприятливих та природних умов стало основою створення санаторно-курортних закладів на території Тернопільської області. Станом на 1.01. 2008 р. на Тернопільщині діє 10 санаторіїв.

3. Провідне місце в регіоні належить санаторію «Медобори», с. Конопківка, Тербовлянського району, де у 2008р. такі цифри 4611 – осіб обслужено, а вартість путівки - 4000.

4. У 2008 р. у смт. Гусятині функціонують 2 санаторії «Збруч», і «Медобори», які оздоровили відповідно 1900 осіб і 1569 осіб, а вартість розповсюдженої путівки коливається від 1500 – 2000 грн.

5. На наш погляд, перспектива подальшого освоєння рекреаційних об'єктів Тернопільщини залежить перш за все від реконструкції матеріально-технічної бази, у застосуванні комплексу сучасних методів лікування і досягнення світового рівня обслуговування.

6. Основними передумовами розвитку бальнеологічного комплексу області є природні і історико-географічні умови. Серед природних важливе місце належить мінеральним водам. Важливе місце у цьому питанні належить і історико-географічним об'єктам наявних на цій території.

7. Цілющі джерела мінеральних вод і сприятливі природні умови визначають подальший

розвиток оздоровниць. Наявна матеріально-технічна база потребує модернізації. При проведенні реконструкції введенні в дію одно-і трикімнатні люкси з усіма зручностями, оздоблені на рівні європейських і світових стандартів стануть головною умовою процвітання цих підприємств. Ця територія має теж перспективи щодо розширення і будівництва нових санаторіїв. Рекламно-інформаційне забезпечення та налагодження якісного туристичного продукту сприятимуть та залучатимуть все нову кількість відпочиваючих.

8. Для оптимізації рекреаційного використання рекреаційного використання бальнеологічних ресурсів Тернопільщини доцільним є поєднання наукових рекреаційно-туризмознавчих, конструктивно-суспільно-географічних рекомендацій із природоохоронною-виховною роботою серед найширших верств населення. Така робота має бути спрямована на відродження народних традицій дбайливого ставлення українців до природи свого краю.

Література:

1. Апостолок В. В., Апостолок К. А. Лечение заболеваний периферической нервной системы торфогрязью и сероводородной водой с. Конопкивка Тернопольской области // Вопросы невропатологии и психиатрии: Материалы Республиканской научно-практической конференции невропатологов и психиатров. - Ивано-Франковск, 1969. - С. 166-168.
2. Закон України «Про туризм» // Офіційний вісник України. Щотижневий збірник актів законодавства. – К.: 2003. – № 50. – С. 34-56.
3. Заставецька О. В. Тернопільська область: географічні основи комплексного економічного і соціального розвитку. – Львів:, 1997. – 203 с.
4. Концепція курортно-рекреаційних ресурсів України та їх використання НДП містобудівництва. - К.,1992. – 32 с.
5. Курортні ресурси України. – К.: ЗАТ «Укпрофздоровниця», «ТАМЕД», 1999. 344 с.
6. Курорты. Энциклопедический словарь. - М., 1998. - 297 с.
7. Природа Тернопільської області / За ред. проф. К. І. Геренчука -Львів: Вища шк. Вид-во Львів ун-ту, 1972. – 167 с.
8. Сивий М. Я., Кітура В. М. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області (сучасний стан і перспективи). – Тернопіль: 1999. – 274 с.
9. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2008 рік. ГУСТ /За ред. В.Г. Кирича. – Тернопіль: 2009. - 463 с.
10. Царфис П.Г. Природа и здоровье человека: Учеб. пособ. – М.: Высш. школа, 1980. – 352 с.
11. Ярош А.А., Мартынюк П.Г. Лечение больных пояснично-крестцовым радикулитом ваннами из микулинецкой минеральной воды источника «Конопкивка» // Врачебное дело. - 1969. - № 8. – С. 94 – 96.

Резюме.

Стецько Н. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ В ЛЕЧЕБНЫХ ЦЕЛЯХ КАК ОБЪЕКТ ИЗУЧЕНИЯ МЕДИКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ.

Отражено значение естественных факторов для лечебной цели. Прослежена особенность использования минеральных вод и купания в лечебных заведениях, обмазывание лечебной грязью для лечения болезней и исцеления от травм в пределах Украины и Тернопольской области. Рассмотрено распространение подземных вод в области, выделены основные типы лечебных минеральных вод. Рассмотрены перспективы медико-рекреационного природопользования при использовании естественных условий.

Ключевые слова: природные ресурсы, лечебная цель, минеральные воды, лечебная грязь, медико-рекреационное природопользование.

Summary:

Stetsko N. USE OF NATURAL RESOURCES OF THE TERNOPOL REGION IN MEDICAL AIMS AS AN OBJECT OF STUDY OF MEDICAL-RECREATIONAL NATURE USE.

The value of natural factors is reflected for medical aims. The features of the use of mineral waters and bathing are traced in medical establishments, coating medical dirt for treating of illnesses and healing for traumas within the limits of Ukraine and to the Ternopil area. Distribution of underground waters is considered in an area, the basic types of medical waters are selected. Viokresleno of prospect медико-рекреаційного природокористування. Through bringing in of natural terms.

Keywords: natural resources, medical aims, mineral water, medical dirt, медично-рекреаційне природокористування.

УДК 631.455.4 : 551.4.036 : 911.53 (477)

Ігор ПАПІШ

ПРОСТОРОВА МІКРОНЕОДНОРІДНІСТЬ ЧОРНОЗЕМІВ ДРУГОЇ НАДЗАПЛАВНОЇ ТЕРАСИ ЗАХІДНОГО БУГУ ТА МАСШТАБИ ЇЇ ВИЯВЛЕННЯ

Висвітлено будову, склад і генетико-геометричні характеристики просторової мікронеоднорідності чорноземів терасових місцевостей Західного Бугу. Виявлені чинники еволюції, функціональні та випадкові аспекти формування ґрунтових мікрокомбінацій, встановлено їхню типологію і класифікаційну